

گزارش ماهانه

گزارش وضعیت ایران

ژوئن 2024 میلادی

پنجره شما به ایران در داخل و خارج از کشور

گزارش ماهانه

گزارش وضعیت ایران

ژوئن 2024 میلادی

ISSN: 8320 - 1658

WWW.RASANAH-IIIIS.ORG

Rasanah_iiis

info@rasanahiiis.com

+966112166696

حق چاپ و نشر محفوظ است. نقل و بازنشر تمام یا قسمتی از مطالب گزارش بدون ذکر منبع یا اخذ موافقت اداره موسسه مجاز نیست.

فهرست مطالب

4.....	خلاصه تفصیلی
6.....	تحولات امور داخلی ایران
7.....	روند انتخابات ریاست جمهوری ایران
7.....	نخست: صف بندی های سیاسی در آستانه انتخابات ریاست جمهوری
7.....	دوم: دور اول انتخابات
7.....	سوم: دور دوم انتخابات
9.....	خلاصه
9.....	پرونده اقتصادی در انتخابات ریاست جمهوری
9.....	نخست: مشکلات اقتصادی به جا مانده از دولت ابراهیم رئیسی
10.....	دوم: دیدگاه های اقتصادی نامزدهای ریاست جمهوری در یک نگاه
11.....	سوم: چالش هایی که فراروی اجرای دیدگاه های اقتصادی پزشکيان وجود دارند
11.....	اشکالات دینی و قانونی فراروی نامزد شدن زنان در انتخابات ریاست جمهوری
14.....	خلاصه
14.....	پدیده کودکان کار در ایران
14.....	نخست: وضعیت کودکان کار در ایران
15.....	دوم: سیاست های ایران در قبال پدیده کودکان کار
15.....	خلاصه
15.....	تحولات برنامه فضایی و موشکی ایران
16.....	نخست: تلاش های پیگیر در راستای بلندپروازیهای فضایی
16.....	دوم: آیا واقعا انتقامی در راه است یا فقط هیاهویی در میان است
17.....	خلاصه
18.....	مناسبات ایران و جهان عرب
	مراکز رأی دهی ایران در سوریه؛ نشانه های گوناگون از تبلیغات
19.....	سیاسی گرفته تا نمایش سلطه نظامی
19.....	نخست: سوریه و صندوق های رأی گیری پر تعداد ایرانی
20.....	دوم: پیام های سیاسی که ایران می خواهد از سوریه مخابره کند
21.....	سوم: تغییر رؤسای جمهور ایران و ثبات سیاست خارجی ایران در قبال سوریه
21.....	خلاصه
22.....	روابط ایران با قدرتهای بین المللی
23.....	انتخابات ریاست جمهوری و روابط آمریکا با ایران
23.....	نخست: مواضع نامزدهای ریاست جمهوری ایران در قبال ایالات متحده

24	..... دوم: پرونده ایران در مناظره اول میان بایدن و ترامپ
24	..... خلاصه
25	..... ایران و اروپا؛ تبادل زندانیان و گزارش آژانس بین المللی انرژی هسته ای
25	..... نخست: توافق تبادل زندانیان میان سوئد و ایران
26	..... دوم: اختلاف همیشگی با آژانس بین المللی انرژی هسته ای
27	..... خلاصه

به دنبال ساخته مرگبار بالگرد حامل رئیس جمهور، ایران ناگزیر برای مدیریت مرحله انتقال قدرت انتخابات زودهنگام برگزار کرد. در طول بازه زمانی کارزار انتخاباتی بحث و جدل ها در زمینه های مختلف سیاسی، اقتصادی، ایدئولوژی و اجتماعی بالا گرفت. فضای انتخاباتی بر تعاملات خارجی ایران نیز سایه افکند و کشورهای خارجی تاروشن شدن نتایج انتخابات سطح تعاملات خود با ایران را کاهش دادند؛ هرچند که گردش قدرت از طریق انتخابات نمی تواند تغییرات ریشه ای در رویکردهای ایران پدید آورد.

در سپهر سیاست داخلی، حال و هوای انتخابات که به دور دوم نیز کشیده شد، مسائل داخلی و خارجی را در میان نخبگان ایران بار دیگر مطرح کرد. نسبت پایین مشارکت از رویکرد جامعه ایرانی و رابطه آن با نظام مخصوصاً رابطه قشر جوان با نظام، پرده برداشت. پیروزی نامزد اصلاح طلب مخصوصاً بعد از افزایش مشارکت در دور دوم، به این جریان امکان داد تا بعد از سالها دوری از قدرت، بار دیگر نقش آفرینی و جایگاه خود را در عرصه سیاست ایران تقویت و تثبیت نماید. علاوه بر آن، این انتخابات توانایی نظام را در مهندسی انتخابات در شرایط اضطراری، در مقایسه با شرایط عادی مورد ارزیابی قرار داد.

در سطح اقتصادی، نامزدهای ریاست جمهوری ایده ها و برنامه های خود را در مناظرات انتخاباتی بیان کردند. البته هیچ یک از نامزدها دیدگاههای واضح و مفصلی در خصوص مدیریت اقتصاد ایران نداشتند و صرفاً به مشکلات کنونی اشاره و به طرح دیدگاههای کلی بسنده کردند. اما مسعود پزشکیان که پیروز این انتخابات شد، دیدگاههای روشن تری در مورد مدیریت اقتصاد داشت که بعد از تحویل گرفتن قدرت، مشخص می شود که او با وجود چالشهای داخلی و خارجی، در اجرای برنامه های اعلامی خود چقدر استوار می ماند.

در زمینه ایدئولوژی و مرتبط با مسائل انتخابات، موضوع زن در کانون توجه قرار گرفت. نخبگان حاکم ایران به زنان اجازه نمی دهند که به عنوان نامزد ریاست جمهوری وارد کارزار انتخابات شوند که این امر ریشه در مسائل دینی، قانونی و اجتماعی دارد. اما در عین حال، روحانیون و مخصوصاً مقامات رسمی نظام برای حفظ «وجهه نظام» صراحتاً

خلاصه تفصیالی

می کند مبنی بر اینکه ایران از این بزرگنمایی تبلیغاتی چه انگیزه ای دارد؟

در مورد مناسبات ایران با قدرتهای بین المللی: با توجه به اینکه انتخابات ریاست جمهوری ایران و انتخابات ریاست جمهوری آمریکا در یک سال قرار دارند، موضوع نحوه تعامل با دیگری یکی از مهمترین موضوعات در کارزارهای انتخاباتی هر دو کشور است. صحبت ها بر محور ماهیت رابطه با طرف مقابل متمرکز است؛ رابطه ای که مدیریت مسائل اختلافی و درگیری میان طرفین بر آن سایه افکنده است؛ به گونه ای که حتی بعد از جنگ اسرائیل در غزه که تنشهای منطقه ای به اوج خود رسید، اما طرفین آمریکایی و ایرانی از ورود به یک جنگ تمام عیار همچنان پرهیز می کنند. از سویی دیگر، نتایج انتخابات اخیر ایران نمی تواند تغییر چندانی در سیاست خارجی ایران مخصوصا در مورد رابطه با واشنگتن، پرونده هسته ای و رفتار منطقه ای ایجاد کند. اما در مقابل، به احتمال زیاد نتایج انتخابات آمریکا می تواند بر شیوه مناسبات واشنگتن و تهران تأثیر به سزایی داشته باشد؛ زیرا ترامپ که شانس بیشتری برای پیروزی دارد، در قبال ایران روشی کاملا متفاوت با بایدن را در پیش خواهد گرفت. اما روابط ایران با اروپا نیز کماکان از دایره مسائل حقوق بشر و پرونده هسته ای بیرون نرفته است. حکومت ایران با تلاشهای پیگیر خود بالاخره توانست حمید نوری که به اتهام جنایت علیه بشریت در سوئد زندانی بود، را آزاد کند. این امراضات را در محافل قضایی بین المللی برانگیخت. زیرا آنچه محال به نظر می رسید، عملا و طبق شرایط دلخواه ایران اتفاق افتاد؛ زیرا ایران از آزادی سومین شهروند سوئدی که به اعدام محکوم است، سر باز زد. همچنین، ایران کماکان به غنی سازی اورانیوم با خلوص 60 درصد ادامه می دهد و علی رغم اینکه آژانس بین المللی در قطعنامه اخیر خود از ایران خواسته است که به بازرسان با تجربه آژانس اجازه دسترسی به تأسیسات هسته ای را بدهد، اما ایران همچنان مانع ورود آنان به کشور می شود.

زنان را از نامزدی در انتخابات ریاست جمهوری منع نمی کنند بلکه بدون اینکه جنسیت را در این میان دخیل بدانند، مسأله را به عدم احراز صلاحیت آنان توسط شورای نگهبان مربوط می دانند. اما واقعیت این است که شورای نگهبان بر اساس اندیشه های رادیکال و دیدگاههای سنتی نخبگان دینی در مورد زنان تصمیم گیری می کند و برای ممانعت از نامزدی زنان، تفسیر و برداشت سختگیرانه از قانون اساسی ارائه می دهد و در نهایت، تقصیر را به گردن جامعه می اندازد که جامعه مردسالار با نامزدی زنان برای پست ریاست جمهوری سر سازش ندارد.

در سطح اجتماعی، امسال روز جهانی مبارزه با کار کودکان که 12 ژوئن هر سال است، با ایام کارزار انتخاباتی مصادف شد. و رسانه های ایران به صورت گسترده ای به مشکل بخرنج کار کودکان در ایران که بازتابی از مشکلاتی دیگر و در رأس آنها بحران اقتصادی است، توجه نشان دادند.

در سطح نظامی و امنیتی، این انتخابات بدون حادثه خاصی برگزار شد و دستگاههای امنیتی نیز از خنثی سازی چندین تلاش خرابکارانه خبر دادند. نهاد نظامی نیز همچنان به تلاشهای خستگی ناپذیر برای افزایش غنی سازی و توسعه برنامه موشکی ادامه می دهد و تلاش می کند برنامه فضایی خود برای تزریق ماهواره ها در مدار پایین زمین را پیش ببرد. البته ایران که بعد از جنگ اوکراین، کمک روسیه در حوزه فضایی را کسب کرده است از تلاش برای پرتاب ماهواره ها و موشکها به مدارهای بالای زمین نیز غفلت نمی کند.

روابط خارجی ایران با فضای عربی و منطقه ای، مناسبات ایران با فضای عربی و منطقه ای نیز بسیار محدود و مرتبط با انتخابات بود. به عنوان مثال، سفیر ایران و مسئولین وابسته فرهنگی ایران در سوریه با تبلیغات در رسانه ها، حضور ایرانیان مقیم سوریه در پای صندوقهای رأی را بسیار چشمگیر توصیف کردند. این در حالیست که شهروندان ایرانی در سوریه حضور چندانی پررنگی ندارند. این امر سؤالاتی را مطرح

تحولات امور داخلی ایران

ایران برای اینکه هرچه سریعتر از مرحله انتقال قدرت عبور کند، تمام تلاشهای خود را براین امر متمرکز کرد. از این رو، مسأله انتخابات چشمگیرتر از سایر تحولات کشور بود. برای بررسی مهمترین تحولات ایران در ماه ژوئن به این موضوعات می پردازیم:

- روند انتخابات ریاست جمهوری
- پرونده اقتصادی در انتخابات ریاست جمهوری
- موانع دینی و قانونی در مورد نامزدی زنان در انتخابات ریاست جمهوری
- پدیده کودکان کار در ایران
- تحولات برنامه فضایی و موشکی ایران

چندین دهه، همچنان در رأس اولویتهای سیاست خارجی ایران قرار دارد. در طول کارزار انتخاباتی دولت روحانی چندین بار از سوی سعید جلیلی و دیگر چهره های محافظه کار، به خاطر برجام مورد انتقاد قرار گرفت. و از انتخاب پزشکیان به عنوان دولت سوم حسن روحانی یاد شد؛ مخصوصاً بعد از آنکه پزشکیان مهندس برجام یعنی محمد جواد ظریف را به عنوان مشاور در امور سیاست خارجی خود برگزید.

دوم: دور اول انتخابات

نتایج نظرسنجی ها از پیشسازی نامزد «اصلاح طلب» که از حمایت چهره های شاخص «اصلاح طلب» مانند دور رئیس جمهور پیشین محمد خاتمی و حسن روحانی و همچنین وزیر خارجه اسبق محمد جواد ظریف برخوردار بود، حکایت داشت. اما اینکه میان دو نامزد «محافظه کار» یعنی جلیلی و قالیباف کدام یک شانس بیشتری دارد، اختلاف نظرهایی وجود داشت؛ هرچند که بسیاری شانس قالیباف را بیشتر می دانستند. اما همه ناظران در مورد اینکه مصطفی پور محمدی کمترین شانس را داشته باشد، اتفاق نظر داشتند.

نتایج دوره اول انتخابات نشان داد علی رغم اینکه در طول چند سال گذشته «جریان اصلاح طلب» به حاشیه رانده شده است، اما همچنان در سپهر سیاسی ایران از حضور تأثیرگذاری برخوردار است و هرگاه فضایی برای نقش آفرینی در صحنه سیاسی ایران فراهم گردد، می تواند حضور و بازیگری خود را به اثبات برساند.

در دور اول انتخابات 24 میلیون و 535 هزار و 185 رأی به صندوقها ریخته شد و میزان 40 درصد مشارکت را ثبت کرد که پایین ترین میزان مشارکت در تاریخ انتخابات ریاست جمهوری پس از انقلاب 1979 میلادی بود. و بدین سان منحنی میزان مشارکت در انتخابات همچنان به سیر نزولی خود ادامه داد و نشان داد که تمام تلاشهای نظام برای افزایش میزان مشارکت ناکام مانده است. گفتنی است که برخی از ناظران تأیید صلاحیت یک چهره

روند انتخابات ریاست جمهوری ایران

ایران با برگزاری انتخابات ریاست جمهوری از مرحله انتقال قدرت با موفقیت عبور کرد. در مرحله اول هیچ از یک چهار نامزد نتوانستند با کسب نصف آراء بعلاوه یک رأی نتیجه انتخابات را به نفع خود رقم بزنند. از این رو انتخابات به دور دوم کشیده شد که با افزایش ده درصدی مشارکت به پیروزی مسعود پزشکیان نامزد اصلاح طلب انجامید. این مسأله نشان می دهد که روند انتخابات همچنان در تعیین رفتار نظام و جامعه نقش محوری را دارد.

گزارش ماه ژوئن، مراحل مختلف روند انتخابات اعم از مقدمات پیش از برگزاری و رخدادهای دو دور انتخابات را مورد بررسی قرار می دهد و از مهمترین تأثیرات انتخابات در سپهر سیاست ایران پرده بر می دارد.

نخست: صف بندی های سیاسی در آستانه

انتخابات ریاست جمهوری

شورای نگهبان صلاحیت شش تن از نامزدها را تأیید کرد که یک نفر «اصلاح طلب» و بقیه «محافظه کار» بودند. یک روز مانده به برگزاری انتخابات امیر حسین قاضی زاده هاشمی و علی رضا زاکانی که هر دو از اردوگاه «محافظه کاران» هستند از ادامه رقابتها انصراف دادند اما دو چهره مطرح این جریان یعنی سعید جلیلی مذاکره کننده ارشد اسبق، و محمد باقر قالیباف رئیس مجلس شورای اسلامی هیچ یک حاضر نشدند به نفع دیگری کنار بروند که همین امر موجب پراکندگی آرای محافظه کاران شد. این در حالیست که آرای اصلاح طلبان به تنها نامزد این جریان یعنی پزشکیان اختصاص یافت. اما از آنجا که نامزد «اصلاح طلب» فقط یک نفر بود، «اصلاح طلبان» و جریان «میانه رو» بدون اینکه رقابتی میان آنها باشد، همگی به حمایت از پزشکیان پرداختند. در جریان کارزار انتخاباتی نام رئیس جمهور اسبق یعنی حس روحانی که برجام در زمان او به امضا رسید، بر سر ریزانها جاری بود. این امر نشان می دهد که مسأله هسته ای ایران به خاطر ارتباط تنگاتنگ آن با تحریمهای کمرشکن

به حمایت خود از مسعود پزشکیان نامزد جریان «اصلاح طلب» ادامه دادند. در مقابل، قالیباف حمایت خود را از جلیلی اعلام کرد و بدین سان جریان «محافظه کار» تمام تلاش خود را برای حمایت از سعید جلیلی بسیج کردند. در حالیکه جلیلی تلاشهای خود را برای کسب حمایت نمایندگان مجلس بسیج کرده بود، مسعود پزشکیان تلاش کرد اکثریت خاموش را برانگیزد و تحریم کنندگان مشارکت را با وعده برون رفت از حالت سرخوردگی چندین ساله به پای صندوقهای رأی بیاورد.

در نهایت، انتخابات با پیروزی نامزد «اصلاح طلب» به پایان رسید که در این زمینه چندین مسأله نقش داشت از مهمترین آنها این بود که نظام از بیم پیامدهای منفی رهیافت قبلی خود، این بار از مهندسی انتخابات به نفع محافظه کاران صرف نظر کرد. گفتنی است هرچند نظام قبلاً توانسته بود در رهیافت خود مبنی بر حذف کلی «اصلاح طلبان» از عرصه قدرت و قرارداد نهادهاى قدرت در قبضه جریان «محافظه کار» به طور رسمی موفق شود، اما نه تنها موفق نشد که افشار «اصلاح طلب» را به طرفداران جریان «محافظه کار» بدل کند، بلکه این تلاشهای نظام نتیجه عکس داد و مردم را نسبت به راه حلهای سیاسی برای اصلاح نظام از داخل کاملاً ناامید کرد. تا جاییکه «اصلاح طلبان» نیز به آسانی نمی توانستند طرفداران خود را قانع سازند که راه اصلاح کشور از طریق صندوقهای رأی است. و تمام تلاش نظام در این خلاصه شد که نگذارد با ادامه تسلط «محافظه کاران» بر قوه مجریه، وضعیت کشور و بحرانهای انباشته، بیش از این وخیم تر گردد.

مشارکت ضعیف مردم در دور اول انتخابات، زنگ بحران مشروعیت نظام را به صدا درآورد. همین امر سبب شد که رهبر در روز مانده به انتخابات طی سخنانی بیان کرد که در افزایش مشارکت 10 درصدی به نفع پزشکیان مؤثر واقع شد. او ضمن اعتراف به مشارکت پایین در دور اول، عدم مشارکت تحریم کنندگان انتخابات به معنای «مخالفت با نظام» نیست بلکه این امر را به مشغله های مردم نسبت

اصلاح طلب را هرچند که از چهره های پرنفوذ نبود را بخشی از مهندسی شورای نگهبان برای افزایش مشارکت می دانستند که با میزان 40 درصد این اقدام نیز نتیجه مطلوب نداد. علی رغم اینکه علی خامنه ای رهبر ایران در سخنانی بیان کرد که «مشارکت مردم بخشی از ذات نظام است و تداوم نظام جمهوری اسلامی و جایگاه آن در جهان، به مشارکت مردم وابسته است» اما با تحریم 60 درصدی انتخابات مشخص شد که فراخوانهای رهبر مبنی بر مشارکت برای آینده نظام در میان مردم و مخصوصاً در میان نسلهای نوچندان خریداری ندارد. که این امر به معنای تداوم کاهش مقبولیت و مشروعیت نظام است. زیرا نظام نتوانسته است بخشهایی از ملت و مخصوصاً نسل «زد» را که موضع مشخصی در قبال نظام دارد و همچنین جنبشهای اجتماعی مخالف نظام را با خود همراه سازد.

همچنین نتایج دور اول انتخابات از افزایش قابل توجه تعداد آرای باطله حکایت داشت که 4.31 درصد کل آراء را به خود اختصاص داد. یعنی تعداد زیادی از رأی دهندگان به پای صندوقهای رأی حاضر شدند اما به دلایلی رأی سفید به صندوق انداخته اند و یا در رأی دهی شرایط لازم را رعایت نکرده اند. البته این امر نیز ممکن است که رأی دهندگان به خاطر نارضایتی از سیاستهای نظام رأی باطله به صندوق انداخته اند ولی برای فرار از هرگونه پیگرد و یا انفصال از خدمت، و یا اتهام به دشمنی با نظام، در انتخابات شرکت کرده اند. گفتنی است که برخی نهادها کارمندان خود را ملزم می کنند که در انتخابات شرکت کنند.

سوم: دور دوم انتخابات

دو نامزدی که به دور دوم انتخابات راه یافتند، برای کسب بیشترین آرا و تصاحب کرسی ریاست جمهوری از هیچ تلاشی فروگذار نکردند. آنچه در دور دوم انتخابات قابل توجه بود، بازگشت دوگانه «اصلاح طلبان» و «محافظه کاران» در سطح نخبگان سیاسی بود. «اصلاح طلبان» و «میانة روها» همچنان

احیای برجام و برداشته شدن تحریمها و نیز گشایش مجدد اقتصاد ایران در برابر تجارت و سرمایه‌گذاریهای خارجی و امکان بهبود وضعیت اقتصادی و معیشتی، راهی پیدا شود. بی‌تردید پزشک‌های رئیس‌جمهور اصلاح‌طلب و دولت وی در این مأموریت با مشکلاتی روبرو خواهد بود. مشکلات اقتصادی که سالیان قبل در کشور ایجاد شده و در نهایت از دولت رئیسی به پزشک‌های به ارث رسیده است، بیانگر مشکلات کنونی و چالش‌هایی است که در آینده فراروی رئیس‌جمهور جدید قرار خواهد گرفت. پرونده اقتصادی در انتخابات ریاست جمهوری به سه محور می‌پردازد. محور اول به مشکلات اقتصادی می‌پردازد که از ابراهیم رئیسی برای مسعود پزشک‌های به ارث مانده است. در مورد دوم، خلاصه‌ای از دیدگاه‌های اقتصادی نامزدهای انتخاباتی بیان می‌شود. و محور سوم به بررسی چالش‌هایی می‌پردازد که فراروی عملیاتی سازی دیدگاه‌های اقتصادی مسعود پزشک‌های قرار دارد.

نخست: مشکلات اقتصادی به جا مانده از دولت ابراهیم رئیسی

حدود سه سال ریاست جمهوری ناتمام ابراهیم رئیسی، برای رئیس‌جمهور بعدی چندین پرونده حل نشده‌ای باقی گذاشت که برای مردم ایران از اهمیت بالایی برخوردارند. از مهمترین این پرونده‌ها، پرونده اقتصادی است که وعده‌های انتخاباتی زیادی در مورد آن داده شد اما بسیاری از آن وعده‌ها مخصوصاً در مورد کاهش تورم، بهبود رشد اقتصادی و حفظ ارزش پول ملی، تحقق نیافت. و پرونده‌های مهم دیگری چون نفت، یارانه و مبارزه با فساد نیز همچنان لاینحل باقی مانده است.

از مهمترین دستاوردهای رئیسی افزایش فروش نفت بود. قبل از درگذشت ابراهیمی صادرات نفت ایران از روزانه یک میلیون و 400 هزار بشکه فراتر رفت. این در حالیست که در

داد⁽¹⁾. و از مردم خواست با مشارکت گسترده در دوردوم، کار را تمام کنند. این نوع التماس رهبر به مردم برای شرکت در انتخابات از تلاش همه‌جانبه نظام برای ترمیم مشروعیت داخلی و خارجی و نیز تلاش نظام برای جلوگیری از افزایش شکاف میان شهروندان و نظام خبرمی دهد که احتمال بروز خشونت سیاسی و شعله‌ور شدن اعتراضات مردمی را در پی دارد. از سویی دیگر، می‌توان گفت که رهبر با این اظهارات خود قبل از انتخابات به آن عده از شهروندان که از تقلب در انتخابات به نفع نامزد «محافظة کار» بیم داشتند، اطمینان خاطر بخشید. امری که به رأی دهندگان طرفدار جریان «اصلاح طلب» انگیزه داد.

خلاصه

انتخابات ریاست جمهوری آزمونی برای مشروعیت نظام بود. نتایج دور اول انتخابات که پایین‌ترین نرخ مشارکت در تاریخ انتخابات ایران را رقم زد، از عمق بحران نظام با ملت ایران پرده برداشت. اما در دوردوم انتخابات جریان سیاسی، توان خود را در تأثیرگذاری بر جامعه نشان داد. این انتخابات ثابت کرد که جریان «اصلاح طلب» علی‌رغم تمام حملاتی که به آن صورت گرفته است، اما همچنان از حضور تأثیرگذاری در سپهر سیاست ایران برخوردار است. در مقابل، این حقیقت نیز آشکار شد که جریان «محافظة کار» به مدد تسلط بر نهادهای قدرت، خود را حفظ کرده است و ممکن نیست که این جریان بتواند بدون مهندسی در انتخابات، موفقیت و دستاوری برای خود رقم بزند.

پرونده اقتصادی در انتخابات ریاست جمهوری

پیروزی رئیس‌جمهور جدید مسعود پزشک‌های، نورامیدی در دل اقشار گسترده‌ای از ایرانیان تایید و آنان را امیدوار ساخت که شاید برای برطرف کردن چالش‌های اقتصادی که بیش از شش سال انباشته شده مخصوصاً در مورد

(1) وبسایت الشرق، المرشد الإیرانی: المشاركة فی الانتخابات الرئاسية أقل من المتوقع (3 جولای 2024م)، تاریخ بازدید 07 جولای 2024م، <https://2u.pw/GA6YK7dW>

می 2022 میلادی، مبنی بر حذف ارز ترجیحی از کالاهای اساسی نیز در افزایش تورم و کاهش قدرت خرید شهروندان نقش اساسی داشت. با حذف ارز حمایتی برای واردات آرد و آزاد کردن قیمت‌های گندم، شیر، تخم مرغ، مرغ و روغن‌ها قدرت خرید مردم به طور چشمگیری کاهش یافت. در زمان ابراهیم رئیسی ارزش پول ملی در برابر ارزهای خارجی به شدت افت کرد. و در طول 34 ماه دولت رئیسی، قیمت دلار به میزان 160 درصد افزایش یافت⁽¹⁾.

دوم: دیدگاه‌های اقتصادی نامزدهای ریاست جمهوری در یک نگاه

هیچ یک از نامزدهای ریاست جمهوری ایده‌های روشنی برای مدیریت اقتصاد ایران و همچنین راه‌های عملی برای مقابله با بحرانهای چند لایه نداشتند و صرفاً به بیان برخی چالش‌های موجود اکتفا کردند و گوشه‌ای از دیدگاه‌های اقتصادی خود را نیز بیان کردند. محمد باقر قالیباف نامزد «محافظه کار» بخش اعظم مشکلات اقتصادی را به دولت حسن روحانی نسبت داد. او در گفتگوی تلویزیونی خواستار «حل ریشه‌ای مشکلات» شد و پرسید: «مسائل تورم، گرانی، بی‌ثباتی قیمت‌ها و عدم ثبات اقتصادی چه زمانی حل خواهد شد؟» او گفت که لازمه حل این مشکلات همانا تحقق شکوفایی و پیشرفت کشور است و به همین سبب ما «برای سرمایه‌گذاری و تولید ثروت تلاش می‌کنیم». او دولت روحانی را مسئول وضعیت کنونی اقتصاد کشور دانست. در عین حال، سعید جلیلی دیگر نامزد محافظه کار از بلندپروازیه‌های اقتصادی غیر واقع بینانه مانند تحقق رشد 8 درصدی پرده برداشت. اما او برای حل مشکل گرانی و تورم بر به کارگیری توانمندیها و پتانسیل استانه‌ها تأکید کرد. و ضمن انتقاد از افزایش چاپ پول و نقدینگی، بر ضرورت تداوم روش «اقتصاد مقاومتی» برای حل مشکل تورم تأکید کرد⁽²⁾.

اواخر دوره روحانی صادرات نفت حتی به 500 هزار بشکه در روز هم نمی‌رسید. اما این نکته را نیز نباید از یاد برد که این افزایش صادرات نفت ایران در دوره رئیسی ناشی از همزمانی با دوره رئیسی جمهور آمریکا جو بایدن است. جو بایدن برخلاف رئیس جمهور پیشین ترامپ، در اجرای تحریم‌ها چندان سختگیری نمی‌کرد و در مورد صادرات نفت ایران ممانعت به خرج می‌داد. زیرا بعد از محدودیتهای کوید 19 و تحریم صادرات روسیه، دولت بایدن می‌خواست با افزایش عرضه جهانی نفت، بهای این کالا در بازارهای جهانی کاهش یابد. ایران با استفاده از این شرایط توانست از سال 2021 میلادی تا امروز حدود 100 میلیارد دلار از صادرات نفت کسب درآمد کند.

اما در مورد مسائلی چون رشد اقتصادی، اشتغال زایی، تورم و ارزش پول ملی باید گفت که رشد اقتصادی بسیار کند بوده است. و در سال گذشته که رشد اقتصادی بر اساس اظهارات مقامات دولتی به 5.7 درصد رسید، این رشد اندک بعد از سالها رکود صورت گرفته و نتوانسته است زیان ناشی از سالها عقب ماندگی تولید ناخالص داخلی و عقبگرد چندین ساله آن و همچنین عقبگرد شاخص رفاه جامعه و سرانه فرد از تولید ناخالص داخلی را جبران کند. وانگهی، این رشد اندک نیز حاصل 22 درصد افزایش تولید نفت است. دولت رئیسی نتوانست به وعده‌های انتخاباتی خود مانند ایجاد یک میلیون فرصت شغلی در سال و تک رقی کردن تورم و حتی کاهش آن تا نصف جامعه عمل ببوشاند. بلکه تورم در دو سال دولت او، با گذر از 50 درصد، بالاترین نرخ بعد از انقلاب را برای خود ثبت کرد. و حتی کاهش تورم در ماههای اخیر تا سطح حدود 35 درصد نیز با هدف تعیین شده یعنی 20 درصد فاصله بسیار دارد.

در کنار افزایش متوسط سالانه 40 درصد میزان نقدینگی، تصمیم حساس دولت در ماه

(1) جمشید اسدی، رادیو فردا، «اقتصادی که رئیس‌جمهور مطلوب خامنه‌ای به جا گذاشت»، 9 خرداد 1403 ه.ش. <https://2u.pw/Cm8DaV1C>

(2) میدل ایست نیوز، «برامج مرشحي الرئاسة تخلو من خطط عملية لحل أزمة الاقتصاد الإيراني»، 19 ژوئن 2024 م. <https://2u.pw/3cqSDM11>

پیشین مانند محمد خاتمی و حسن روحانی مؤید این گفتار است.

همچنین، پزشک‌یان در اجرای دیدگاه خود در خصوص پذیرش توصیه‌های گروه اقدام مالی بین‌المللی برای مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم (FATF)، با هدف تسهیل جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی و بهبود اوضاع عقب مانده کشور در شاخص‌های شفافیت و فساد، نیز با مشکلاتی مواجه خواهد شد. زیرا مجمع تشخیص مصلحت نظام سالهاست که از بیم بر ملا شدن تعاملات مالی خارجی ایران با شبکه‌هایی که در دوردن تحریم‌ها به ایران کمک می‌کند و همچنین تعاملات مالی ایران با گروه‌های مسلح در خارج مانند سوریه، لبنان و یمن، با پیوستن ایران به FATF مخالفت می‌کند. علاوه بر آن، رئیس‌جمهور جدید با چالش‌های اقتصادی دیگری چون تورم، افزایش تولید داخلی، میانگین رشد، بهبود فضای کار، جذب و تشویق سرمایه‌گذاری‌ها، مقابله با کسری بودجه، کاهش ارزش پول ملی، بحران‌های قطع برق به خاطر کمبود گاز در شبکه تأمین داخلی، کمبود مسکن و افزایش قیمت آن، خشکسالی و کاهش تولید کشاورزی نیز روبرو خواهد بود. البته باید گفت که از سرگیری گفتگوهای هسته‌ای و رفع فوری تحریم‌ها از اقتصاد ایران مهمترین چالش اقتصادی و سیاسی کشور است.

شکلات دینی و قانونی فراروی نامزد شدن زنان در انتخابات ریاست جمهوری

همزمان با برگزاری انتخابات ریاست جمهوری در ایران، دو مسأله همچون سایر ادوار انتخاباتی ریاست جمهوری، این بار نیز خود را به صورت بسیار پررنگی مطرح کرد که عبارتند از: نامزد شدن زنان برای ریاست جمهوری و رد صلاحیت نامزدهای زن از سوی شورای نگهبان. این دو مسأله در اختلافات فکری و ایدئولوژیک میان محافظه‌کاران و اصلاح‌طلبان و همچنین میان فقیهان و سیاستمداران در ایران ریشه دارد که در

اما در این میان، مسعود پزشکیان «نامزد اصلاح طلب» دیدگاه‌های اقتصادی بهتری ارائه داد. او بر ضرورت رفع تحریم‌ها تأکید کرد و آن را مهمترین عامل بهبود وضع اقتصادی و جلب سرمایه‌های مورد نیاز اقتصاد دانست. به باور پزشکیان، علاوه بر رفع تحریم‌ها، قبول توصیه‌های مجموعه اقدام مالی «FATF»، و توسعه روابط مسالمت‌آمیز با جهان از جمله ضروریات است. او حامی برخی از دیدگاه‌های اصلاح‌طلبانه داخلی مانند عدم دخالت نهادهای دولتی و نظامی در اقتصاد، تشویق بخش خصوصی و تعاونی‌ها، و آزادسازی اقتصاد جز در بخش‌های درمان و آموزش است. همچنین پزشکیان با نرخ دستوری ارز، نرخ‌گذاری اجباری، انحصار تولید خودرو، محدود کردن آزادی‌ها و محدودیت اینترنت مخالف است. وی همچنین، بر ضرورت مبارزه با فساد، برقراری عدالت اجتماعی و توسعه مناطق محروم و مناطق مرزی تأکید دارد⁽¹⁾. مسعود پزشکیان نشان داد که دیدگاه‌های اصلاح‌طلبانه او می‌تواند بازتاب اقتصادی و اجتماعی مثبتی داشته باشد اما به شرطی که از سد چالش‌ها عبور کرده و اجرایی شوند و به واقعیت بدل شوند.

سوم: چالش‌هایی که فراروی اجرای دیدگاه‌های اقتصادی پزشک‌یان وجود دارند

حوزه اقتصادی خواه ناخواه تنش‌هایی را در پرونده‌های متعدد میان رئیس‌جمهور «اصلاح طلب» جدید و اردوگاه «محافظه‌کاران» ایجاد خواهد کرد که از مهمترین این پرونده‌ها دخالت‌های نهاد دینی و سپاه پاسداران در اقتصاد است و پزشک‌یان در مناظره‌ها مخالفت خود با این پدیده را ابراز کرد. اما از آنجا که این نهادها در طول چهار دهه بعد از انقلاب در اقتصاد کشور ریشه دوانده‌اند، رئیس‌جمهور نمی‌تواند با ایجاد تغییر در رویکردهای اقتصادی کشور، ایده‌های خود را عملی سازد. وانگهی، برخی گروه‌ها اجازه نخواهند داد که نفوذ و دستاوردهای آنان به آسانی مورد تهدید قرار گیرد و بی‌نتیجه ماندن تلاش‌های رؤسای جمهوری

(1) اکو ایران، «مسعود پزشکیان»، تاریخ دسترسی: 7 جولای 2024، <https://2u.pw/g9BIWELa>

است. اما دیدگاه سنتی این مسأله را از باب قطعیات می داند که تغییر شرایط جامعه و اجتهاد در آن دخالتی ندارد.

مولوی عبد الحمید رهبر اهل سنت ایران تلاش دارد ممانعت از رئیس جمهور شدن زنان و ممانعت از رئیس جمهور شدن اهل سنت در ایران را به هم ربط دهد. او این ممانعت را مورد انتقاد قرار داد و گفت: ممانعت از نامزد شدن «زنان و اهل سنت» برای ریاست جمهوری بر اساس اصل 115 قانون اساسی، برخلاف «شریعت اسلام و قوانین بین المللی» است. در طول این چهل و پنج سال، سه قشر زنان، اهل سنت و آن دسته از شایستگان و توانمندی که از طیف خاص مذهبی و سیاسی نیستند همواره محروم شده‌اند.⁽²⁾

در اینجا یک مسأله دیگری نیز وجود دارد که به حوزه دینی مرتبط است. حوزوی های سنتی وجود یک زن را در رأس حکومت بر نمی تابند و در این مورد بر نخبگان حاکم فشار می آورند. و از آنجا که نخبگان حاکم، همان نخبگان دینی سنتی هستند و خودشان نیز از قلب حوزه آمده اند، نمی توانند به آسانی رهنمودهای حوزه را نادیده بگیرند. زیرا نخبگان حاکم مشروعیت خود را از حوزه کسب کرده اند و باید پاسدار حرمت حوزه نیز باشند.

دو. علت قانونی بر اساس قانون اساسی: از لحاظ قانونی و قانون اساسی باید گفت که عباس گدخدایی سخنگوی پیشین شورای نگهبان اندکی قبل از انتخابات ریاست جمهوری سال 2021 میلادی تصریح کرد که "در مورد نامزدی زنان برای ریاست جمهوری هیچ منع قانونی وجود ندارد بلکه برخی ملاحظات فرهنگی وجود دارد". او گفت که ممکن است زمانی برسد که در ایران یک زن رئیس جمهور شود؛ همانطور که در دوره احمدی نژاد برای

این پرونده به آن پرداخته می شود. چهار نامزد زن آمادگی خود را برای شرکت در رقابت انتخابات ریاست جمهوری 28 ژوئن ثبت نام کردند. اما شورای نگهبان با رد صلاحیت آنان، از راهیابی آنان به لیست نهایی نامزدهای ریاست جمهوری جلوگیری کرد. زهره اللهیان کنشگر محافظه کار و نماینده مجلس یازدهم، حمیده زرآبادی کنشگر اصلاح طلب و نماینده مجلس دهم، هاجر چنارانی نماینده مجلس دهم و یازدهم و همچنین رفعت بیات نماینده مجلس هفتم در این دوره انتخابات نامزدی خود را اعلام کرده بودند.⁽¹⁾

دلایل چندی در رد صلاحیت نامزدهای زن در انتخابات ریاست جمهوری نقش دارند که عبارتند از:

یک. علت دینی و فقهی: نخبگان دینی حاکم اعم از رهبر و فقهای شورای نگهبان و فقهای مجلس خبرگان و همچنین مجمع تشخیص مصلحت نظام همگی نخبگان سنت گرا و محافظه کار هستند که برای پاسداری از میراث سنتی شیعی با «اصلاح طلبان» سرسبز دارند. فاضل میبدی عضو مجمع محققین و مدرسین حوزه علمیه قم با اشاره این مسأله گفت: «برخی آقایان در شورای نگهبان که دیدگاه سنتی دارند بر این باور هستند که همانطور که زن نمی تواند قاضی و مرجع دینی شود، به مقام ریاست جمهوری نیز نمی تواند برسد».

اما سؤال مهم این است که این مسأله یعنی مخالفت با نامزد شدن زن و انتخاب وی به عنوان رئیس جمهور یک مسأله فقهی فرعی است یا یک مسأله اصولی است؟ بر اساس دیدگاه اصلاح طلبان، این مسأله از باب ظنیات و اجتهادی است که با توجه به عامل مکانی، زمانی و تغییر عرف جامعه، قابل تغییر

(1) وبسایت الجزیره نت، ما أسباب إقصاء المرأة الإيرانية من الانتخابات الرئاسية؟ 19 ژوئن 2024م، (تاریخ بازدید: 26 ژوئن 2024م). <https://bit.ly/3VWv07o>

(2) رادیو فردا، انتقاد مولوی عبد الحمید از «ممنوعیت نامزدی زنان و اهل سنت» در انتخابات ریاست جمهوری، 15 ژوئن 2024م (تاریخ بازدید: 25 ژوئن 2024م). <https://n9.cl/uuisuw>

به ممانعت از نامزدی زنان تصریح کند، صرفاً به رد صلاحیت آنان اکتفا می‌کند.

سه - علت اجتماعی: برخی بر این باورند که جنبه اجتماعی این مسأله به این واقعیت برمی‌گردد که اکثریت جامعه ایران مردسالار هستند و نامزدی یک زن و یا انتخاب آن به عنوان رئیس جمهور را بر نمی‌تابند. اما واقعیت این است که برخی برای ترویج روایت نظام این دلیل را مطرح می‌کنند که جامعه وجود یک زن را به عنوان یک رئیس جمهور قبول ندارد. زیرا اگر واقعاً چنین بود، نظام با نامزدی زنان در پست ریاست جمهوری موافقت می‌کرد. نگاه جامعه را در انتخاب آزاد می‌گذاشت تا مشخص شود که آیا واقعاً مردسالار بودن جامعه مانع رئیس جمهور شدن یک زن است یا دلیل دیگری وجود دارد. در اینجا نمی‌توان تأثیر الگوهای کشورهای همسایه مانند ترکیه و عربستان سعودی را نادیده گرفت. تحولات چشمگیری که در این کشورها در حوزه کار زنان رخ داده، انتظارات زنان ایرانی را نیز تحت تأثیر قرار داده است. در نتیجه سقف مطالبات زنان در مورد حقوق سیاسی مخصوصاً بعد از کشته شدن مهسا امینی توسط نیروهای امنیتی، افزایش یافته است. و نظام این مسأله را به خوبی درک می‌کند و از آن هراس دارد.

این در حالیست که نامزدهای ریاست جمهوری و مخصوصاً محافظه کاران، تلاش می‌کنند خود را مدافع حقوق زنان جلوه دهند تا رأی آنان را کسب کنند. محمد باقر قالیباف در همایش زنان گفت: «زنان پایه‌های اصلی تحول در همه ابعاد در کشور هستند و باعث پیشرفت ایران خواهند بود.» او همچنین گفت که در عرصه‌های مدیریتی زنان هیچ فرقی با مردان ندارند.⁽⁴⁾

اولین باریک زن به مقاوم وزارت رسید⁽¹⁾. اما واقعیت این است که این نوع اظهارات، صرفاً یک نوع سخنان دیپلماتیک است. زیرا شورای نگهبان که تفسیر قانون اساسی را در انحصار خود دارد، حتی نامزد شدن زن برای ریاست جمهوری را بر نمی‌تابد تا چه رسد به انتخاب یک زن برای ریاست جمهوری. و دلیل این امر نیز این است که بر اساس دیدگاه سنتی، ریاست جمهوری، قضاوت و مرجعیت از باب ولایت و نیابت از معصوم است و زن نمی‌تواند متولی این امور گردد.

اصل این مسأله به اختلاف فقها در تفسیر اصل 115 قانون اساسی برمی‌گردد. در قانون اساسی تصریح شده است که: «رئیس جمهور از میان شخصیت‌های دینی و سیاسی که شرایط زیر را داشته باشند، انتخاب می‌شود..» اما در ترجمه‌های رسمی که در سایت وزارت خارجه ایران و تمامی سفارت‌خانه‌های ایران در خارج وجود دارد اینگونه آمده است: «رئیس جمهور از میان رجال متدین و سیاسی که واجد شرایط زیر باشند، انتخاب می‌شود..»⁽²⁾. دقت شود که در اینجا از عبارت «رجال متدین سیاسی» استفاده شده است و از آوردن «شخصیت‌های دینی و سیاسی» که قابل تأویل است، پرهیز شده است. در نتیجه بحث‌ها درباره تفسیر کلمه رجال بالا گرفته است. اکثر صاحب نظران کلمه «رجال» را در فارسی به معنای «شخصیت‌ها» ترجمه می‌کنند⁽³⁾. علی‌رغم اینکه بارها و بارها از شورای نگهبان خواسته شده است که توضیح و تفسیر روشنی از این عبارت ارائه کند، اما تا کنون شورای نگهبان پاسخی به آن نداده است. به نظر می‌رسد که شورای نگهبان از بیم اینکه مبدا با ارائه تفسیر واضح از این عبارت و وجهه حکومت اسلامی خدشه دار شود، به جای اینکه

(1) الجزيرة نت، ما أسباب إقصاء المرأة الإيرانية من الانتخابات الرئاسية؟، 19 ژوئن 2024م، (تاریخ بازدید: 26 ژوئن 2024م). <https://bit.ly/3VWv07o>

(2) وزارة الشؤون الخارجية الإيرانية، الدستور الإيراني. <https://ar.mfa.ir/portal/viewpage/3984>

(3) وبسایت العربی، أول امرأة إيرانية ترشح لخلافة رئیسی.. من هي زهرة إلهیان؟، 02 ژوئن 2024م (تاریخ بازدید: 27 ژوئن 2024م). <https://bit.ly/3zvQGHc>

(4) خبرگزاری تسنیم، قالیباف: در عرصه‌های مدیریتی زنان هیچ فرقی با مردان ندارند، 19 ژوئن 2024م (تاریخ بازدید: 27 ژوئن 2024م). <https://2u.pw/ebabeXcm>

خلاصه

کار کودکان در ایران و تلاش‌های نظام برای حل این مشکل و همچنین موانعی که فراروی دستیابی به راه‌های ریشه‌ای قرار دارند را مورد بررسی قرار می‌دهد.

نخست: وضعیت کودکان کار در ایران

بر اساس آمار وزارت کشور ایران، تعداد کودکان کار در ایران به 2600 کودک تخمین زده می‌شود. اما منابع غیررسمی آمار کودکان کار در ایران را بالغ بر 3 میلیون کودک می‌دانند⁽¹⁾. آمارها حکایت از آن دارد که حدود 3.5 میلیون کودک در حاشیه شهرها زندگی می‌کنند و بیش از 700000 کودک مهاجر و پناهنده نیز در میان کودکان کار هستند. وب‌سایت «صاحب‌خبران» در مورد انواع کودکان کار و پیامدهای آن می‌نویسد: بیشتر دستفروشی‌ها و گل‌فروشی‌ها توسط دختران انجام می‌شود و پسران اکثراً در کارهایی مانند زیاله‌گردی و باربری⁽²⁾ و همچنین کار در مزارع و کشتزارها، پادویی و شاگردی، کار در کارگاه‌ها، کار خانگی و یا کار در خیابان مانند دست‌فروشی و شست‌وشوی اتومبیل فعالیت دارند⁽³⁾.

افزایش پدیده کودکان کار در ایران به چندین عامل مربوط می‌شود که از مهمترین آنها می‌توان به وخامت اوضاع اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و همچنین سیاست‌های منفی آموزشی اشاره کرد⁽⁴⁾. اکثر خانواده‌های کودکان کار از لحاظ اقتصادی و مالی در مضیقه و تحت فشار قرار دارند؛ از این رو، کودکان خود را برای کار و کسب حداقل درآمد روانه خیابانها می‌کنند.

مهمترین پیامد کار کودکان، وخیم‌تر شدن اوضاع این قشر آسیب‌پذیر است. آنان فرصت‌های آموزشی و تحصیل را از دست می‌دهند. مشکلات جسمی و روانی، مصرف مواد

نخبگان حاکم در ایران به زن اجازه ورود در رقابتهای انتخاباتی ریاست جمهوری را نمی‌دهند که این امر در مسائل دینی، قانونی و اجتماعی ریشه دارد. اما تمامی این امور به یک علت اصلی مرتبط می‌شود و آن این است که نخبگان حاکم که سنت‌گرا و محافظه‌کار هستند، برای پاسداری از میراث و فروع مذهب کمر همت بسته‌اند و با هرگونه اصلاحات و تجددگرایی در مذهب مخالفت می‌ورزند. علاوه بر آن، بسیاری از فقهای محافظه‌کار، نامزدی زن برای ریاست جمهوری را گرایش به سکولاریسم و غرب‌گرایی می‌دانند که باید با آن مبارزه کرد. در عین حال، مخالفت مداوم با نامزدی زنان برای ریاست جمهوری، نارضایتی در میان زنان و جوانان و در نتیجه، افزایش دامنه مخالفت با نظام و افزایش انتقادات به نظام به عنوان یک نظام سلطه‌گر که تمامی عرصه‌های سیاست را در انحصار گرفته، را به دنبال داشته است.

پدیده کودکان کار در ایران

مسئله کودکان کار در ایران یک پدیده نوین و چندوجهی است که ابعاد اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و امنیتی دارد. از آنجا که این پدیده مربوط به قشری از جامعه است که در تمام جهان از لحاظ حمایت اجتماعی در اولویت قرار دارد یعنی کودکان، نمی‌توان این پدیده را نادیده گرفت و یا به سادگی از کنار آن گذشت. مطبوعات و تارنماهای ایرانی در ماه ژوئن به این موضوع توجه نشان داده و آن را یک پدیده نوین لاینحل دانستند که نهادهای دولتی و اجتماعی باید به آن رسیدگی کنند. این گزارش پدیده

(1) وبسایت ایران اینترنشنال، اکثر من 3 ملايين طفل عامل في إيران.. ومافيا النفايات تستغل الأطفال الفقراء (2) ژوئن 2024م، تاریخ بازدید 15 ژوئن 2024م، <https://bit.ly/4cwHJmW>

(2) وبسایت صاحب‌خبران، چند میلیون کودک کار در ایران وجود دارد؟ (27 ژوئن 2024م)، تاریخ بازدید 29 ژوئن 2024م، <https://bit.ly/3Lf4AaK>

(3) شبکه شرق، به کار کودکان پایان دهیم (26 ژوئن 2024م)، 28 ژوئن 2024م، <https://bit.ly/3xNjAJO>

(4) وبسایت CIVILICA، نگاهی به دلایل افزایش کودکان کار در جامعه (4 ژوئن 2024م)، تاریخ بازدید 26 ژوئن 2024م، <https://bit.ly/3XTEuBQ>

آمده است که افراد زیر 18 سال کودک و نوجوان بوده و نباید کار کنند. در پیمان نامه کودک، سن کودکی تا 18 سال عنوان شده است. نقره کار با تأکید بر این امر که کودک وسیله تأمین معاش خانوار نیست، بیان کرد: ما قانونی در کشور تحت عنوان قانون حمایت از اطفال و نوجوانان داریم. و می توانیم برای حمایت از حقوق این قشر از این قانون استفاده کنیم⁽⁵⁾. و علی رغم تلاشهای جامعه مدنی در این زمینه، اما از آنجا که طرحها و برنامه های قبلی موفقیت چندانی نداشته است، سازمانهای مردم نهاد در زمینه طرحهای ساماندهی مسأله کودکان کار اتباع، اهتمام چندانی به خرج نمی دهند⁽⁶⁾.

خلاصه

با توجه به آنچه بیان شد، نظام در مدیریت مشکل کار کودکان ناتوان مانده است. این مشکل بغرغ در اوضاع اسفبار اقتصادی کشور و نیز در کوتاهی در اجرای قوانین مجلس و کوتاهی در اجرای برنامه های دولت ریشه دارد. و این کوتاهی به خاطر عدم هماهنگی میان دستگاهها و نهادهای ذی ربط مانند نهادهای قانونی، امنیتی، رسانه ای، فرهنگی، اجتماعی، تربیتی، اقتصادی، و سازمانهای جامعه مدنی رخ داده است.

تحولات برنامه فضایی و موشکی ایران

ایران همچنان به تلاشها برای تثبیت حضور خود در فضا ادامه می دهد زیرا این امر منافع راهبردی، ژئوپلیتیک و علمی برای ایران به همراه

مخدر و الکل در سنین پایین، بزهکاری، سوء استفاده و ناامنی، استثمار و دستمزد پایین و تبعیض جنسیتی، همگی از پیامدهای کار کودکان هستند⁽¹⁾.

دوم: سیاستهای ایران در قبال پدیده کودکان کار
در ایران با توجه به ضرورت جلوگیری از کار کودکان مسئولان امر تأکید بر ساماندهی کودکان کار و خیابانی داشته اند و بر اساس ماده 79 قانون کار ایران، اشتغال به کار کودکان زیر 15 سال ممنوع است و در صورتیکه کارفرمایی افراد زیر 15 سال را به خدمت بگیرد، متخلف شمرده می شود و مشمول مجازات از جریمه نقدی و حبس تا پلمب کارخانه و ابطال پروانه کار می شود⁽²⁾. دبیر کارگروه کودکان کار و کودکان خیابانی وزارت کشور روز سه شنبه 12 ژوئن مصادف با روز جهانی مبارزه با کار کودک گفت که یکی از اهداف کارگروه کودکان کار و خیابان، «ایجاد اشتغال پایدار» برای کودکان کار و خیابان از طریق مهارت آموزی و توانمند سازی آنان است⁽³⁾. بنابر گزارش وب سایت شبکه شرق، انجمن حمایت از حقوق کودک در سال 81 قانونی را در مجلس به تصویب رساند که به موجب آن یک میلیون ریال جزای نقدی برای کودک آزاری در نظر گرفته شده بود⁽⁴⁾. آقای نقره کار دبیر کمیسیون حقوق بشر تأکید کرد: «با نگاه انسجام بخشی و مشارک پذیرانه، چهار محور اساسی را باید در رفع معضل کودکان کار در نظر داشته باشیم؛ اهداف، سازمان، برنامه و روش. در نظام قانونی

(1) شبکه شرق، به کار کودکان پایان دهیم (26 ژوئن 2024م)، 28 ژوئن 2024م، <https://bit.ly/3xNjAJO>

(2) روزنامه آذربایجان، شناسایی 2600 کودک کار در کشور (26 ژوئن 2024م)، تاریخ بازدید 27 ژوئن 2024م، bit.ly/461oHCP

(3) وبسایت ایران گلوبال، 3 میلیون کودک کار در ایران زندگی می کنند (11 ژوئن 2024م)، تاریخ بازدید 15 ژوئن 2024م، <https://bit.ly/3xXui0h>

(4) شبکه شرق، دولت، عامل اصلی معضل اشتغال کودکان (27 ژوئن 2024م)، تاریخ بازدید 29 ژوئن 2024م، <https://bit.ly/3RYLr0t>

(5) شبکه شرق، دولت، عامل اصلی معضل اشتغال کودکان (27 ژوئن 2024م)، تاریخ بازدید 29 ژوئن 2024م، <https://bit.ly/3RYLr0t>

(6) خبرگزاری ایلنا، غلبه دیدگاه های سیاسی در حوزه مسائل اجتماعی از دلایل مخالفت ها با طرح های ساماندهی کودکان کار و خیابان است (12 ژوئن 2024م)، تاریخ بازدید 15 ژوئن 2024م، <https://bit.ly/4eVCRMz>

500 کیلومتری زمین تزیق کرد. همچون سایر کشورهای پیشتاز در عرصه فضا، برنامه هوافضای ایران نیز کاربرد دوگانه نظامی و غیر نظامی دارد.

یک شرکت ایرانی ادعا کرد که توانسته است برای هواپیماهای مسافری و نظامی ملخ موتور جت تولید کند. خبرگزاری تسنیم گزارش داد که یکی از شرکت های زیر مجموعه هلدینگ مپنا (شرکت پیمانکار نیروگاههای برق ایران) توانسته است 28 فروند هواپیمای مسافری کلاس «مک دائل داگلاس» (MD) را که به خاطر تحریمها از سرویس دهی خارج شده بود، را به پرواز در آورد. در این زمینه، مانی رضوانی مدیر عامل شرکتی که نامش ذکر نشده است گفت: تحریمهای غربی مانع از آن شده است که شرکتهای هواپیمایی داخلی بتوانند به ملخ موتور جت هواپیماها دسترسی پیدا کنند. و این ملخها با بهای گزافی به فروش می رسند. همین امر سبب شده است که 28 فروند از هواپیماهای مسافری از خدمت خارج شوند. گفتنی است که ایران در مجموع تعداد 40 فروند هواپیمای کلاس «مک دائل داگلاس» دارد.

گزارشها حاکیست که یک شرکت ایرانی توانسته است دو ماه قبل با استفاده از مهندسی معکوس نمونه اولیه ملخهای موتور توربوفن کلاس JT8D را تولید کند. و برای تولید انبوه آن منتظر مجوز سازمان هوانوردی کشوری است. انتظار می رود اولین موتور ایرانی کلاس JT8D که در هواپیماهای Boeing MD به کار می رود، به زودی مورد بهره برداری قرار گیرد. «رضوانی» همچنین گفت که تولید نمونه داخلی این موتورها حدود 7 تا 8 هزار دلار هزینه دارد. در حالیکه برای تهیه نمونه خارجی آن باید 22 هزار دلار هزینه کرد⁽²⁾.

درد. ایران بعد از اسرائیل توانمندترین کشور در حوزه هوافضا در منطقه است؛ هرچند که از لحاظ پیشرفت فناوری با اسرائیل فاصله زیادی دارد. این رقابت در حوزه هوافضا در واقع امتداد جنگ میان دو طرف در روی زمین است که اسرائیل فرماندهان نظامی ایران را در سوریه هدف قرار می دهد و در مقابل، بازوهای نیابتی ایران یعنی «حزب الله» و «حوثی ها» با موشکهای پیشرفته ای که ایران در اختیار آنها قرار می دهد، به اسرائیل حمله می کنند.

نخست: تلاشهای پیگیر در راستای بلندپروازیهای فضایی

بر اساس اظهارات حسن سالاریه رئیس سازمان هوافضای ایران، این کشور در صدد است تا قبل از تاریخ 21 جولای دو ماهواره «مهم» را به فضا پرتاب کند. عیسی زارع پور وزیر ارتباطات گفت: «در کمتر از دو و نیم سال، ایران توانسته است 12 ماهواره را با موفقیت به فضا پرتاب کند. و در نظر داریم تا پایان این دولت دو ماهواره مهم دیگر را نیز در مدار زمین قرار دهیم که این یک رکورد تازه در تاریخ هوافضای ایران است»⁽¹⁾. گزارشها حاکیست که تهران بر روی فناوری پرتاب ماهواره در مدار پایین زمین (LEO) کار می کند. وی همچنین تصریح کرد که ایران در صدد است دو کپسول زیستی «برای حمل فضاوردان» را آزمایش کند اما او زمانی برای سفرهای فضایی با مأموریت انسانی مشخص نکرد. در عین حال، سپاه پاسداران در ماه ژانویه سه ماهواره را توسط ماهواره بر «ثریا» که ساخت سپاه پاسداران است، به فضا پرتاب کرد. همچنین ایران در ماه فوریه ماهواره تحقیقاتی سنجشی ساخت داخل «پارس 1» را از ایستگاه فضایی «وستوچنی» روسیه و با استفاده از ماهواره بر «سایوز» در مدار

(1) "Iran to Conduct Two Major Satellite Launches in Coming Weeks," *Tasnim News Agency*, June 23, 2024, accessed June 30, 2024, <https://bit.ly/3W92YFU>.

(2) "Iran Makes Jet Engine Blades, Revives Dozens of Airliners," *Tasnim News Agency*, June 1, 2024, accessed June 30, 2024, <https://bit.ly/4bwBaj3>.

الله قرار می دهد⁽³⁾. و حوثی ها نیز از موشکهای ایرانی «خیبرشکن 2» با نام «فلسطین» در حملات خود به کشتیهای تجاری در دریای سرخ استفاده می کنند. تا کنون مشخص نیست که این موشکهایی که در اختیار حوثی ها قرار گرفته است، همان برد 1800 کیلومتری را دارد که ایران اعلام کرده است یا خیر⁽⁴⁾. و اگر این موشکها واقعا همان برد 1800 کیلومتر را داشته باشد، این امر نگرانیهای همسایگان عرب یمن که با شورشیان حوثی مخالف هستند، را بر می انگیزد؛ به ویژه اینکه ایران به بهانه مبارزه علیه اسرائیل به خاطر جنگ غزه، حمایتهای خود از حوثی ها و تجهیز آنان به انواع سلاحهای پیشرفته را ادامه می دهد.

خلاصه

سیاست نظامی ایران بر چندین اصل استوار است که پیشرفت علمی و شبه نظامیان فرقه گرای شیعی در رأس این سیاست قرار دارد. ایران در نظر دارد در ماه جاری ماهواره های پژوهشی پیشرفته تری را به فضا پرتاب کند تا کشورهای متخاصم را زیر نظر داشته باشد و درباره خطرات تازه، به نیابتی های خود اطلاع رسانی کند. ایران، با تجهیز نیابتی های خود به موشکها و پهپادهای پیشرفته صبر همسایگان و دشمنان خود را به سر رسانده است. این خطر در ماه ژوئن که شبه نظامیان «حزب الله» و «حوثی ها» به استفاده از سلاحهای پیشرفته روی آوردند، خود را نشان داد.

دوم: آیا واقعا انتقامی در راه است یا فقط هیاهویی در میان است؟

در حمله اسرائیل به منطقه حلب در تاریخ 3 ژوئن، 17 تن جان خود را از دست دادند که نام سردار سعید آبیارد در میان کشتگان به چشم می خورد⁽¹⁾. رسانه های ایران در پوشش این خبر، از «آبیارد» به عنوان مستشاریاد کردند. این اصطلاحی است که به نیروهای سپاه قدس در سوریه اطلاق می شود. آبیارد که از سال 2012 در سوریه فعالیت داشت، با حضور پرشور مردم کرج تشییع شد. سرلشکر سردار حسین سلامی فرمانده کل سپاه پاسداران گفت: «جنایتکاران کودک کش صهیونیست بدانند تاوان خونهای پاک ریخته شده در این جنایت را خواهند پرداخت، در انتظار پاسخ باشند»⁽²⁾. و تا کنون نشانی از خشم و پاسخ ایرانی دیده نمی شود و هیچ نشانه ای وجود ندارد که تهران حمله ای که در 13 آوریل به اسرائیل انجام داد را بار دیگر تکرار کند.

شایان ذکر است که ایران در قبال نیابتی های خود در شام و دریای سرخ رویکرد تازه ای در پیش گرفته و آنان را به سلاحهای پیشرفته ای که برخی هنوز در نیروهای مسلح ایران هم استفاده نشده است، تجهیز می کند. حزب الله اکنون از موشکهای ضد زره «الماس» مخصوصا کلاس «الماس 4» استفاده می کند. سپاه پاسداران برای اینکه خود را از اتهام انتقال سلاح به حزب الله دور نگهدارد، این مهمات را با سیستم هدایت متفاوت در اختیار حزب

(1) "Martyr Saeed Abiyar Laid to Rest in Karaj Amidst Emotional Tributes," *The Tehran Times*, June 7, 2024, accessed June 30, 2024, <https://bit.ly/4bsLE2X>.

(2) "IRGC to Take Revenge for Iranian Advisor Martyrdom by Israel," *Mehr News Agency*, June 5, 2024, accessed 30, 2024, <https://bit.ly/4cJ69cG>.

(3) Yuri Lyamin (@imp_navigator), "Armed Wing of Hezbollah Published Couple More Video With Strikes by Iranian Almasfamily ATGMs," *Twitter*, June 6, 2024, 10:53 am, accessed June 30, 2024, <https://bit.ly/4cqydSj>.

(4) Amir (@amirIGM), "So the Houthis Have a Kheybar-Shekan 2 Now," *Twitter*, June 5, 2024, 11:10pm, accessed June 30, 2024, <https://bit.ly/3W7LDNo>.

تعاملات ایران با کشورهای عربی در وضعیت رکود بود و تنها در چارچوب تشریفات دیپلماتیک خلاصه شد. تنها استثنا در این مورد، وضعیت سوریه بود که آن هم به مسائل انتخابات خلاصه شد. در این گزارش تعاملات ایران با کشورهای عربی را با پرداختن به موضوعات زیر به بحث می‌گیریم:

■ مراکز رأی‌گیری ایران در سوریه .. سیگنالها و نشانه‌های ضد و نقیض میان تبلیغات سیاسی و به رخ کشیدن سلطه نظامی

مناسبات ایران و جهان عرب

صندوق در شهر دمشق بود و بقیه در شهرهایی چون حلب، لاذقیه و دیرالزور فعالیت داشتند، مراکز رأی گیری در دمشق در بخش کنسولی سفارت و حرم زینب کبری و حرم حضرت رقیه و همچنین منطقه زین العابدین، منطقه حی الامین و دفتر جالیه مستقر بود⁽²⁾.

در دور اول انتخابات ایران در سوریه مسئولین و نمایندگیهای ایران در سوریه به هیاهوی رسانه ای روی آوردند تا انتخابات ایران در سوریه را پرشور نشان دهند. حسین اکبری سفیر ایران در سوریه و فرمانده پیشین «سپاه پاسداران» اظهار داشت که 12 هزار اتباع ایرانی در سوریه حضور دارند که از این میان، حدود 6 هزار حق رأی دهی دارند. البته آمار دقیقی از حضور ایرانیان در سوریه وجود ندارد و این آمارها تخمینی و تقریبی است. وی همچنین افزود که با توجه «حضور پرتعداد ایرانیان در سوریه» استقرار صندوقها به نحوی بود که تمام مناطق جغرافیایی را پوشش داد.

حسین اکبری سفیر ایران در سوریه مشارکت شهروندان ایرانی مقیم سوریه در انتخابات را پرشور خواند و گفت که آنها به طور گسترده ای در انتخابات شرکت کردند و با آزادی کامل به نامزد مورد نظر خود رأی دادند. در عین حال، حمید صفار هرندی نماینده ولی فقیه در سوریه نیز گفت: «برای ملتی که می خواهد خودش تصمیم بگیرد و برای اجرای منافع هر کسی را که مناسب می داند انتخاب کند، تنها یک راه وجود دارد و آن انتخابات است». از سوی دیگر رایزنی فرهنگی ایران در دمشق نیز در تشویق رأی دهندگان و آوردن آنها به پای صندوقهای رأی نقش مهمی داشت. رایزن فرهنگی در این راستا، برنامه هایی چون «هفته ولایت، انتخابات ریاست جمهوری ایران و عید غدیر» را

مراکز رأی دهی ایران در سوریه؛ نشانه های گوناگون از تبلیغات سیاسی گرفته تا نمایش سلطه نظامی

آنچه در خبرها و مقالات آمده است نشان می دهد که پراکندگی صندوقهای رأی ایران در سوریه در مقایسه با سایر کشورهایی چون روسیه، ترکیه و غیره که میزان تعداد قابل توجه اتباع ایرانی است و یا کشورهایی چون لبنان که تحت سلطه ایران قرار دارد بیشتر بوده است. مثلاً در لبنان تنها سه صندوق رأی گیری فعال بوده است. از این رو، در میان 137 کشوری که با ایران روابط دیپلماتیک دارد، سوریه بعد از عراق و ایالات متحده، از لحاظ تعداد صندوقهای رأی گیری ایران جایگاه پیشتازی را به خود اختصاص داد⁽¹⁾.

پراکندگی تعداد صندوقهای رأی انتخابات ایران در سوریه و هیاهوی تبلیغاتی در مورد حضور گسترده ایرانیان در مراکز رأی گیری، سؤالات چندی را در مورد هدف این هیاهوی تبلیغاتی مطرح می کند با در نظر داشت مسائلی چون: وضعیت سوریه به عنوان کشوری که از بحرانهای اقتصادی، سیاسی و امنیتی رنج می برد و اتباع ایرانی چندان راهی در خود جای نداده است. علاوه بر آن، حضور سیاسی و امنیتی ایران در سوریه در معرض تهدید قرار دارد و تنش پنهان بر روابط میان ایران و سوریه سایه انداخته است. وانگهی حملات ترور فرماندهان ایرانی در سوریه همچنان ادامه دارد.

نخست: سوریه و صندوقهای رأی گیری پر تعداد ایرانی

در دور اول انتخابات ریاست جمهوری ایران، تعداد 10 صندوق رأی گیری برای ایرانیان ساکن سوریه نصب شد. از این تعداد 7

(1) ضیاء قدور، «صنادیق سوریا» لانتخاب رئیس ایرانی تکشف عن خریطة انتشار فیلق القدس، سوریا تی فی، 29 ژوئن 2024م، تاریخ بازدید: 04 جولای 2024م. <https://bit.ly/4bzqO1K>.

(2) سفارت جمهوری اسلامی ایران (سوریه)، برگزاری انتخابات ریاست جمهوری ایران در سوریه، (07 تیر 1403 ه.ش)، تاریخ بازدید: 04 جولای 2024م، <https://bit.ly/45WXpgW>.

است چندین پیام سیاسی را به داخل و خارج مخابره کند. در حالی حسین اکبری سفیر ایران در سوریه از حضور گسترده ایرانیان مقیم سوریه در پای صندوقهای رأی و انتخاب آزادانه آنان گفت که گزارشهای رسانه ای از مراکز رأی گیری در سوریه از تعداد اندک رأی دهندگان حکایت داشت. و کلاً، انتخابات دور اول، با استقبال بسیار سرد ایرانیان خارج از کشور و با مشارکت 2.8 درصدی آنان روبرو شد⁽²⁾. از این رو، می توان چند تفسیر درباره اظهارات خلاف واقع حسین اکبری ارائه کرد:

اول، این اظهارات بخشی از کارزار تبلیغاتی است مبنی بر اینکه ایران یک نظام دموکراتیک دارد که شهروندانش حتی در خارج نیز در انتخاب نامزد مورد نظر خود آزاد هستند. این کارزار انتخاباتی با هدف ترمیم اعتبار و مشروعیت آسیب دیده نظام در جامعه بین الملل و در میان ملت ایران انجام می شود. دوم، نظریه اینکه تعداد شهروندان ایرانی در سوریه چندان زیاد نیستند اما فرماندهان نظامی «سپاه قدس» و تعدادی از شبه نظامیان دارای تابعیت ایرانی در سوریه حضور پررنگی دارند، تعداد صندوقهای رأی گیری نیز بیشتر از سایر کشورها بوده است. این امر پیامهای سیاسی مهمی درباره رویکرد منطقه ای و راهبرد نظامی ایران دارد. سوریه منطقه نفوذ دیرینه ایران و «سپاه قدس» و مهمترین عرصه فعالیت شبه نظامیان مورد حمایت ایران است. در نتیجه، تهران می خواهد به دشمنان منطقه ای خود پیامی بفرستد مبنی بر اینکه علی رغم وجود چالشها از نفوذ خود در سوریه پاسداری می کند و این توانایی را دارد که در حتی در مناطق جنگی انتخابات خود را برگزار نماید.

برگزار کرد. در همین زمینه، رسانه های سوریه نیز به کمک هیاهوی تبلیغاتی ایران شتافتند. و با انتشار گزارشهای تصویری از فعالیت مراکز رأی گیری که سفارت ایران در چندین استان سوریه تدارک دیده بود، تلاش داشتند چنین وانمود کنند که شهروندان ایرانی به گرمی از انتخابات استقبال می کنند.

این نوع اظهارات و بزرگ نمایی در مورد حضور گسترده، دقیقاً به همان شیوه ای انجام شد که مسئولین ایران در مورد مشارکت مردم در داخل ایران در دور اول انتخابات بیان می کردند. البته حکومت اسد در ادوار انتخاباتی بشمار اسد نیز از همین شیوه هیاهوی تبلیغاتی و بزرگ نمایی استفاده می کرد. معمولاً این شیوه تبلیغات با هدف پنهان کردن نارضایتی مردم از حکومت به کار می رود و ضرورتاً انعکاس واقعیت حضور ایران در سوریه نیست؛ زیرا این تعداد شهروند ایرانی در سوریه که از مشکلات امنیتی و بحران اقتصادی رنج می برد، وجود ندارد. وانگهی، گزارشهای تصویری و خبری که رسانه های غیر ایرانی از این رخداد مخابره کرده اند، به هیچ وجه گویای حضور گسترده ایرانیان نیست⁽¹⁾. از این رو، این سؤال مطرح می شود که این همه هیاهوی تبلیغاتی در مورد حضور گسترده شهروندان ایرانی مقیم سوریه در انتخابات ریاست جمهوری، با چه هدف سیاسی و ارسال چه پیامی صورت می گیرد. دوم: پیامهای سیاسی که ایران می خواهد از سوریه مخابره کند

ایران با استقرار تعداد زیاد صندوقهای رأی در سوریه و تبلیغات و هیاهوی گسترده رسانه ای در مورد استقبال پرشور ایرانیان مقیم سوریه از انتخابات ریاست جمهوری ایران، در تلاش

(1) خبرگزاری صدا و سیما، رای گیری هموطنان ایرانی در کشورهای مختلف (1)، (08 تیر 1403 ه.ش)، تاریخ بازدید: 04 جولای 2024 م. <https://bit.ly/3WfkmZD>.

(2) وبسایت ایران اینترنشنال، 2.8% فقط من ایرانیین فی الخارج شاركوا فی الانتخابات الرئاسية، (02 جولای 2024)، تاریخ بازدید: 04 جولای 2024. <https://bit.ly/4cMcLXI>.

نظام در فضای بین الملل است و ایران با این فضا سازی تبلیغاتی می خواهد میزان نفوذ خود در سوریه را به رخ جهانیان بکشد.

سوم: تغییر رؤسای جمهور ایران و ثبات سیاست خارجی ایران در قبال سوریه
 علی رغم اینکه مسعود پزشکیان نامزد «اصلاح طلب» پیروز انتخابات ریاست جمهوری است، اما این امر تأثیری بر جایگاه سوریه در راهبرد ایران ندارد. در واقع، سیاست خارجی ایران در قبال سوریه و دیگر کشورهای منطقه نفوذ با تغییر رؤسای جمهور، همواره ثابت است و هر کدام از جریانهای سیاسی که قدرت را در اختیار بگیرند، از خود اراده ای در این مورد ندارند و باید سیاستهایی که از سوی رهبری و سپاه پاسداران اتخاذ شده است را دنبال کنند. البته این امکان وجود دارد که رئیس جمهور جدید و جریان «اصلاح طلب» تاکتیکهای تازه ای را روی دست گیرند. در دوره هایی که جریان «اصولگرا» یا «محافظه کار» نهاد ریاست جمهوری را در اختیار داشتند، ایران فعالیتهای خود در داخل سوریه را گسترش داد و شبه نظامیان مورد حمایت خود را بیش از پیش تقویت کرد. در عین حال، تجربه رؤسای جمهور «اصلاح طلب» نشان داده است که آنان در معادله قدرت اختیارات چندانی ندارند و در سیاست خارجی نیز نباید از چارچوب و محدوده تعیین شده، که همانا اصول ثابت نظام و سپاه پاسداران است، پا را فراتر نهند. در نتیجه، نمی توان انتظار داشت که در آینده، سیاستهای ایران در قبال سوریه و سایر کشورهای حوزه نفوذ شاهد تغییرات ملموسی باشد.

خلاصه

فعالیت چندین مراکز رأی گیری در سوریه در انتخابات ریاست جمهوری ایران، و هیاهوی تبلیغاتی رسانه ای سفیر ایران و چندین تن دیگر از مقامات رسمی ایران در سوریه، همگی در راستای تقویت جایگاه نظام در داخل ایران صورت می گیرد تا چنین وانمود کند که در ایران نظام دموکراتیک و برآمده از انتخابات و رقابت سیاسی است. همچنین هدف دیگر این هیاهوی تبلیغاتی ترمیم و تقویت اعتبار

روابط ایران با قدرتهای بین‌المللی

در مورد روابط ایران با قدرتهای بین‌المللی باید گفت نظریه اینکه انتخابات ریاست جمهوری ایران و آمریکا در همین سال صورت می‌گیرد، روابط میان دو کشور تحت تأثیر فضای انتخاباتی قرار گرفته است. علاوه بر آن، جروبحث‌ها درباره مسائل اختلافی در خصوص رفتار منطقه ای و پرونده هسته ای ایران همچنان به قوت خود باقی است. اما در مناسبات ایران و اروپا علاوه بر پرونده هسته ای، مسأله تبادل زندانیان مطرح است که سر و صداهای زیادی را در میان اروپایی‌ها در مورد نحوه برخورد با رفتارهای تجاوزکارانه ایران برانگیخته است. در این مورد، گزارش حاضر به دو موضوع زیر توجه نشان می‌دهد:

■ انتخابات ریاست جمهوری و روابط آمریکا و ایران

■ ایران و اروپا؛ تبادل زندانیان و گزارش آژانس بین‌المللی انرژی هسته ای

تدبیر دولت رئیسی بلکه ناشی از سیاستها و مامشات دولت بایدن بوده است. او همچنین هشدار داد که اگر ترامپ به کاخ سفید بازگردد، روزگار سختی برای تهران رقم خواهد خورد. در پی این اظهارات ظریف، رهبرشخصا واکنش نشان داد و گفت «آن کسی که دل در گرو آمریکا دارد و فکر می کند که بدون حمایت آمریکا نمی توانیم در کشور گامی برداریم، او رفیق خوبی برای شما نخواهد بود».

اما در مورد موضع رقبای پزشکیان باید گفت محمد باقر قالیباف که چهره میانه رو جریان «محافظه کار» است، در این مورد بسیار احتیاط کرد و گفت از هر روشی که به رفع تحریمها منجر شود، استفاده خواهد کرد. در عین حال، او گفتگو با ایالات متحده را رد نکرد. اما این موضع با روشی که او در پیش گرفته است، کاملا در تضاد است؛ زیرا در سال 2021 میلادی که رئیس مجلس دهم بود، برای تصویب «قانون اقدام راهبردی برای لغو تحریمها» تلاش کرد. و همین قانون بود که نگذاشت دولت روحانی برای احیای برجام به توافق برسد. اما سعید جلیلی نماینده جناح اصولگرای «محافظه کار» علی رغم اینکه دلیل اصلی بحرانهای اقتصادی را تحریمهای آمریکا می داند، اما به جای روزنه گشایی که پزشکیان توصیه میکند، نسخه مقابله با آمریکا را تجویز می کند. و علی رغم اینکه او قبلا مذاکره کننده ارشد هسته ای بود، اما در مورد برجام موضع منفی دارد. و به نظر می رسد که او نیز همانند رئیسی بر این باور است که نباید حل مشکلات کشور را به تفاهم با واشنگتن و گفتگوهای برجامی گره زد⁽¹⁾.

انتخابات ریاست جمهوری و روابط آمریکا با ایران

مناظره هایی که قبل از دور اول و دور دوم انتخابات ریاست جمهوری ایران برگزار شد، نشان داد که نامزدهای ریاست جمهوری، در مورد ایالات متحده ایده ها و رویکردهای متفاوتی دارند. همزمان با این تحولات در ایران، اولین مناظره ریاست جمهوری میان رئیس جمهور جو بایدن و ترامپ رئیس جمهور پیشین ایالات متحده نیز نگاه ها را به خود جلب کرد و پرونده ایران در این مناظره به وضوح مطرح بود. با توجه به آنچه در کارزار انتخاباتی و مناظره های نامزدها مطرح شد، می توان گفت که طرفهایی که بر سر کرسی ریاست جمهوری رقابت می کنند - هم در ایران و هم در ایالات متحده - مواضع و دیدگاههای تقریبا متفاوتی درباره مدیریت روابط میان دو کشور دارند. این گزارش بر آن است تا ضمن بررسی تحولات ماه ژوئن 2024 میلادی، به دیدگاههای متفاوت نامزدها و تأثیر آن بر روابط دو کشور نگاهی داشته باشد.

نخست: مواضع نامزدهای ریاست جمهوری ایران در قبال ایالات متحده

نامزدهای ریاست جمهوری ایران هرچند که برنامه مدونی در مورد مدیریت روابط با ایالات متحده نداشتند، اما دیدگاههای متفاوتی درباره آمریکا و روابط فیما بین ارائه کردند. مسعود پزشکیان نامزد «اصلاح طلب» و محمد جواد ظریف مشاور وی، بر ضرورت و اهمیت رفع تحریمهای آمریکا و احیای برجام برای برون رفت از بحران کنونی از طریق گفتگو تأکید کردند. ظریف ضمن حمایت از سیاست دولت روحانی، در جواب کسانی که با گفتگوهای برجامی و رفع تحریمها مخالفت می کنند، گفت که افزایش صادرات نفت در سال گذشته نه

(1) The economist, Iran's supreme leader is terrified of people power, (Jun 29, 2024), accessed: June 29, 2024, <https://n9.cl/9clygx>

خلاصه

روابط آمریکا و ایران همچنان در همان فاز قبلی قرار دارد که طرفین تلاش می کنند درگیری را مدیریت کرده و از تنش آفرینی های حساب نشده پرهیز کنند. و از آنجا تصمیم گیری در پرونده رابطه با ایالات متحده در اختیار رهبر و سپاه و جریان «تندرو» است، پیروزی رئیس جمهور «اصلاح طلب» نخواهد توانست تغییری در سیاست ایران در قبال واشنگتن ایجاد کند؛ چرا که رهبر و سپاه و جریان تندرو، که بر مراکز تصمیم سازی سلطه دارند، هرگونه تصمیم گیری در مورد این پرونده حساس را در انحصار خود گرفته اند. اما قضیه در مورد ایالات متحده بر عکس است زیرا دو نامزدی که بر سر ریاست جمهوری آمریکا با یکدیگر رقابت می کنند، مواضع متفاوتی در قبال ایران دارند. از این رو، احتمال دارد سیاست ایالات متحده در قبال ایران تغییر کند. ایران آرزو می کند که بایدن در انتخابات پیروز شود. زیرا او در قبال تهران مباحثات به خرج می دهد و در دوره ریاست جمهوری او، تهران توانست تا حدودی از فشار ناشی از تأثیر انزوا و تحریمها بکاهد. اما از بخت بد ایران، هرچه به موعد انتخابات نزدیک تر می شویم، مخصوصا بعد از مناظره اول که بایدن بسیار ضعیف ظاهر شد، شانس پیروزی ترامپ نیز بیشتر می شود و این امر با توجه به موضع سرسختانه ترامپ در مقابل ایران و روش پیشین او، و با توجه به فشارهای داخلی و خارجی که نظام با آنها دست به گریبان است و مشکلات پیچیده ای که میان طرفین لاینحل باقی مانده است مانند پرونده هسته ای و تضاد منافع منطقه ای و صف آراییی در ائتلافهای منطقه ای و بین المللی، نگرانیهای تهران را برانگیخته است.

دوم: پرونده ایران در مناظره اول میان بایدن و ترامپ

به موازات تحولات انتخابات ایران و مناظره های آن، پرونده ایران در اولین مناظره میان دو نامزد ریاست جمهوری آمریکا یعنی بایدن و ترامپ، حضور پررنگی داشت. در این مناظره 13 بار نام ایران ذکر شد که دلیلی بر اهمیت این پرونده است. این مناظره نشان داد که این دو نامزد روشهای متفاوتی برای تعامل با ایران دارند. ترامپ در سخن از افتخارات خود گفت که او در زمان ریاست جمهوری اش دستور ترور قاسم سلیمانی را صادر کرد. و در عین حال، از ناتوانی بایدن در واکنش به حملاتی که ایران به پایگاههای آمریکایی در سوریه و عراق صورت می دهد انتقاد کرد. او همچنین با افتخار گفت که در دوران او ایران در نتیجه فشارهای حداکثری و رشکسته بود و پولی نداشت که به حمایت از تروریسم اقدام کند. او گفت: «اگر او رئیس جمهور بود، امکان نداشت حماس بتواند به اسرائیل حمله کند». ترامپ به این مسأله اشاره کرد که دولت او توانست همه کشورهای که به نحوی با ایران معامله می کنند از جمله چین را نیز تحریم کند. او همچنین بایدن را متهم کرد که به ایران باج داده است وی گفت: «بایدن در مقابل آزادی پنج گروگان آمریکایی، مبلغ شش میلیارد دلار به ایران داد. در حالیکه من توانستم بدون پرداخت چیزی، 56 گروگان در ایران را آزاد کنم». بایدن در مقام دفاع از سیاستهای خود در مقابل ترامپ، او را متهم کرد که وقتی ایران به پایگاه عین الاسد در عراق حمله کرد، ترامپ هیچ واکنشی از خود نشان نداد. در حالیکه او در پی حمله ای که پایگاه آمریکایی در اردن را هدف قرار داد، به حملات بازدارنده ای در مقابل ایران دست زده است. بایدن در مقام سخن از افتخارات خود گفت که او توانست برای مقابله با حملات موشکی و پهپادی ایران به اسرائیل، تمام جهان را بسیج کند.

ایران و اروپا؛ تبادل زندانیان و گزارش آژانس بین المللی انرژی هسته ای

در ماه ژوئن ایران دو شهروند اروپایی زندانی را در مقابل آزادی یک مقام سابق ایرانی که به خاطر جنایت علیه بشریت دوران محکومیت خود را در سوئد سپری می کرد، آزاد کرد. در پی قطعنامه آژانس بین المللی انرژی هسته ای، ایران و تروئیکای اروپایی نسبت به یکدیگر انتقادهایی مطرح کردند. این رویدادها نشان داد که ایران همچنان بر موضع ضد غربی و در عین حال، به منافع ملی خود چنگ زده است.

نخست: توافق تبادل زندانیان میان سوئد و ایران
آزادی حمید نوری در سال 2019 میلادی به محض ورود به استکهلم به موجب « اصل صلاحیت قضایی جهانی»⁽¹⁾ بازداشت و در سال 2022 میلادی به حبس ابد محکوم شد. اتهام او این بود که در کشتار 5000 زندانی در زندان گوهر دشت نزدیک تهران، در سال 1988 مشارکت داشته است⁽²⁾. او اولین مسئول نظام است که به جنایت علیه بشریت محکوم شده است. ایران در مقابل آزادی نوری، یوهان فلودروس دیپلمات اروپایی را که در 17 آوریل 2022 میلادی بازداشت کرده بود، را آزاد کرد. اتحادیه اروپا مسأله بازداشت او را بیش از یک و نیم سال مخفی نگه داشته بود تا اینکه روزنامه «نیویورک تایمز» آمریکایی گزارشی درباره بازداشت او به اتهام جاسوسی منتشر کرد. یوهان پس از سپری کردن تعطیلات با دوستان خود در ایران، و در حین بازگشت به

کشورش در فرودگاه بازداشت شد⁽³⁾. آنچه به سر و صداها درباره این توافق تبادل زندانیان دامن زد، ناتوانی سوئد در آزادسازی احمد رضا جلالی بود. او آخرین شهروند سوئدی ایرانی است که در ایران زندانی است و در اکتبر 2017 میلادی به اعدام محکوم شد. ایران با آزادی او موافقت نکرد و اعترافات او را که به جاسوسی برای اسرائیل اعتراف کرده بود، پخش کرد. جلالی و خانواده او این اعترافات را که تحت شکنجه از او گرفته شده است، رد می کنند. ایران همچنان او را در زندان نگه داشته است تا در معامله دیگری با سوئد و یا اتحادیه اروپا او را وجه معامله قرار دهد.

اما دیگر شهروند ایرانی سوئدی سعید عزیزی است که در قبال آزادی نوری، از زندان آزاد شد. او از نوامبر 2023 میلادی در بازداشت به سر می برد و به اتهام «اجتماع و توطئه علیه امنیت ملی» به پنج سال حبس محکوم شد⁽⁴⁾. دارا کاندویت از دانشگاه ملبورن بر این باور است که ایران «از این افراد به عنوان برگ چانه زنی استفاده می کند تا از کشورهای متبوع شان امتیازاتی بگیرد. ایران با این رویکرد خود تا کنون دو تروریست مجرم خود را آزاد کرده و توانسته است در مقابل آزادی شهروندان خارجی میلیاردها دلار از کشورهای متبوعشان دریافت کند. این رفتار به یک رویه تجارت پرسود برای ایران تبدیل شده است. و از آنجا که این رفتار ایران تا کنون خوب جواب داده است، هیچ ضمانتی وجود ندارد که ایران بار دیگر

(1) Rick Gladstone, "An Old Legal Doctrine That Puts War Criminals in the Reach of Justice," *The New York Times*, February 28, 2021, accessed June 28, 2024, <https://nyti.ms/3zxJYrs>.

(2) Niklas Pollard, Johan Ahlander, "Sweden and Iran Exchange Prisoners in Breakthrough Deal," *Reuters*, June 16, 2024, accessed June 28, 2024, <https://reut.rs/45LoTpW>.

(3) Matina Stevis-Gridneff, "E.U. Official From Sweden Imprisoned in Iran for Over 500 Days," *The New York Times*, September 4, 2023, accessed June 28, 2024, <https://nyti.ms/3VKLJjq>.

(4) "Two Swedish Citizens Released by Iran Reunited With Families in Stockholm," *Euronews*, June 16, 2024, accessed June 28, 2024, <https://bit.ly/4cJ50Sp>.

کردند: «شورای حکام باید ایران را در خصوص تعهدات قانونی اش مورد بازخواست قرار دهد و این اقدام بسیار دیرهنگام است. ایران باید فوراً، به طور کامل و بدون هیچ ابهامی با آژانس همکاری کند»⁽⁴⁾.

اما محمد اسلامی رئیس سازمان انرژی هسته ای ایران، قطعنامه آژانس بین المللی انرژی هسته ای را شدیداً محکوم کرد و گفت در چارچوب همکاری ایران با آژانس بین المللی، باید به خواسته سازمان انرژی هسته ای ایران نیز توجه شود. «ولی نه تنها به خواسته های ایران توجهی نمی شود بلکه آژانس دنبال چیزی است که اصلاً وجود ندارد»⁽⁵⁾. منظور او، تأسیسات هسته ای اعلام نشده ایران است. علی رغم تحریمهایی که آژانس بین المللی انرژی هسته ای بر ایران وضع کرده است، اما به خاطر نبود ابزار بازدارندگی، ایران همچنان به غنی سازی اورانیوم تا خلوص 60 درصد ادامه می دهد و تا رسیدن به سطح مورد نیاز برای ساخت سلاح هسته ای یعنی غنی سازی با خلوص 90 درصد، تنها یک گام فاصله دارد. نکته قابل توجه اینکه کمال خرازی مشاور علی خامنه ای رهبر ایران، اخیراً در این مورد گفته بود که «در صورتیکه ایران با تهدید وجودی روبرو شود، احتمال تغییر دکترین هسته ای وجود دارد»⁽⁶⁾. پیش از این نیز خرازی در ماه آوریل گذشته به توانمندیهای فناوری کشورش

اینگونه رفتارها را تکرار نکند. زیرا ایران به جای اینکه به خاطر گروگانگیری شهروندان خارجی مجازات شود، پاداش نیز دریافت کرده است»⁽¹⁾.

دوم: اختلاف همیشگی با آژانس بین المللی انرژی هسته ای

در میانه تداوم جنگ اسرائیل در غزه و خطرهای بروز مجدد درگیریهای مستقیم میان ایران و اسرائیل، پرونده تعهدات هسته ای ایران همچنان لاینحل باقی مانده است. بعد از چندین جلسه و سفر اخیر مدیرکل آژانس بین المللی انرژی هسته ای به ایران، شورای حکام آژانس با صدور یک بیانیه مشترکی از ایران خواست که با آژانس همکاری کند و به بازرسان آژانس نیز اجازه ورود به کشور و دسترسی به تأسیسات هسته ای را بدهد⁽²⁾. از میان 35 عضو، تنها روسیه و چین با این قطعنامه مخالفت کردند و 12 عضو دیگر موضع بی طرفانه ای اتخاذ کردند. اما ایران همچنان از همکاری با آژانس بین المللی انرژی هسته ای در مورد ذرات اورانیوم یافت شده در تأسیسات اعلام نشده، سر باز می زند. ایران همچنین از سپتامبر 2023 میلادی مجوز ورود بازرسان مجرب انرژی هسته ای را لغو کرده است. رافائیل گروسی ضمن محکومیت این اقدام، آن را «بی سابقه و مغایر با همکاری لازم» توصیف کرد⁽³⁾. تروئیکای اروپایی یعنی بریتانیا، فرانسه و آلمان در بیانیه مشترکی اعلام

(1) "Very cold blood": What the Release of an Iranian War Criminal Could Mean for Australia, SBS News, June 24, 2024, accessed June 28, 2024, <https://bit.ly/4eIIB9E>.

(2) Francois Murphy, "IAEA Board Passes Resolution Against Iran on Cooperation, Inspectors," Reuters, June 5, 2024, accessed June 28, 2024, <https://reut.rs/3xQ9sjn>.

(3) Francois Murphy, "IAEA Chief Grossi Condemns Iran's 'Unprecedented' Barring of Inspectors," Reuters, September 16, 2023, accessed June 28, 2024, <https://reut.rs/4bpbrc0>.

(4) Ibid.

(5) "Tehran urges IAEA to refrain from exceeding legal framework," The Tehran Times, June 23, 2024, accessed June 28, 2024, <https://bit.ly/3LbBKry>.

(6) "Iran to Change Nuclear Doctrine if Existence Threatened, Adviser to Supreme Leader Says," Reuters, May 9, 2024, accessed June 28, 2024, <https://reut.rs/3L6U84V>.

مباهات کرده و گفته بود که ایران توانایی ساخت بمب هسته ای را دارد.

خلاصه

آزادی حمید نوری و باقی ماندن سعید جلالی در زندان ایران، این احتمال را مطرح می کند که استفاده از « زندانیان » به عنوان برگ چانه زنی به یک راهبرد برای ایران تبدیل شده است. نظام ایران برای حمایت از مقامات خود، تلاش می کند افراد دو تابعیتی را به محض ورود به ایران بازداشت کند تا در موقع لزوم به عنوان وجه معامله مورد استفاده قرار دهد. کشورهای غربی نیز بازیچه باج خواهی تهران قرار گرفته اند؛ زیرا بیم آن دارند که مردم از اینکه شهروندانشان در یک کشور متخاصم بدون حمایت زندانی بمانند، در مقابل دولت واکنش نشان دهند. اما تهران، نجات مسئولین و روحانیونی که گوش به فرمان رهبر هستند، را در اولویت قرار می دهد. در همین زمینه، باج خواهی هسته ای تهران مبنی بر ممنوعیت ورود بازرسان آژانس بین المللی انرژی هسته ای برای نظارت بر برنامه هسته ای ایران، موفق عمل کرده است. و برنامه هسته ای ایران که همچنان بی وقفه به پیش می تازد با هیچ مانع مهمی روبرو نشده است. وانگهی، قطعنامه اخیر آژانس بین المللی انرژی هسته ای در مورد ایران، نتوانسته است هیچ گونه فشار و محدودیتی بر تهران تحمیل کند.

گزارش وضعیت ایران

ژوئن 2024 میلادی

گزارش وضعیت ایران

ژوئن 2024 میلادی